I

Мама забрала Терезу з клініки одразу після операції.

— Далі тебе лікуватиме Геннадій Петрович...

Коли б дівчина не була така приголомшена своєю катастрофою, то, звичайно, спитала б, яке відношення має цей нейробіонік до медицини, а то тільки зітхнула. Нехай і Геннадій Гіетрович — яка різниця? Без руки вона все одно каліка... Правда, кажуть, що його лабораторія робить якісь протези, але хіба... А втім, хороший протез...

Тереза все ще була в стані прострації. Те, що сталося з нею, сприймала, як нереальне. Наче примарні сірі силуети — кадри старого фільму. І вона, ніби стороння, дивиться на ті кадри й бачить себе. Звідки взявся той грузовик? Цього не пам’ятає, та й навіщо воно? Взявся та й усе, наче з неба впав. Таксистові рулем розтрощило груди, а вона стукнулась об асфальт головою...

— Це ще добре, що так обійшлося, — каже мама, притуляючи хустку до очей. — Могло ж і не руку переїхати...

"Може б, то було краще, — думає Тереза. — А то лишилася тепер з обрубком..."

Машина рухається обережно, без ривків. Терезу похитує, заколисує. Обіперлась потилицею об сидіння. Оце б заснути... А може, все це їй сниться? І аварія, й операція, і її безпорадність? Але ж пече руку, і бинт аж по лікоть... Синяки в мами під очима... Хоча б уже швидше доїхати. Хіба не додому? Ах, так, до інституту Геннадія Петровича. Нехай, Діма знайде її й там, кіношники всюдисущі...

— Тобі погано, Терезо?

— Ні, мамо, нічого. Діма дзвонив?

— Так. Він аж скрикнув, коли почув, що з тобою...

— Ти хоч заспокоїла?

— Звичайно.

Терезі стало шкода Діми. Все це — наче грім з ясного неба, тяжкий удар для коханого. Уявила, як пересмикнулось його обличчя, наповнились болем очі. Бідний Дімочка... Ну, що ж, цієї зими на лижах побігати не доведеться... І піаністки з неї вже не буде... А він же їй не раз гаряче шепотів: "Музика й ти — ось довершена красаі О, яка це краса... її влада безмежна, принаймні наді мною". Цілував їй долоні, всі десять пальців. А тепер... Нічого, Дімо, не будемо впадати в розпач...

Подумки втішала його, забувши про власний біль. Що ж подієш, коли шлях тобі перепиняє сліпий випадок?

— Не журися, доню, Геннадій Петрович сказав, що все буде добре.

Мама намагається говорити спокійно, та Тереза відчуває, що це дається їй нелегко. Хотіла щось відповісти, але тільки зітхнула.

Далі їхали мовчки. Мама крадькома поглядала на змарніле доччине обличчя і стискувала губи, щоб не вимовляти даремних слів.

Лабораторія Геннадія Петровича містилася в модерному корпусі, що виблискував склом на схилі зеленого пагорба. Кілька старих міднокорих сосен простягло гілля над пласким дахом. Коли машина в’їхала в двір, почувся собачий лемент, певно, з невеликого цегляного сарайчика. Приїжджих зустрів моложавий, трохи сутулуватий чоловік у сірому костюмі. Поки він дріботів сходами вниз, мама шепнула:

— Оце ж Геннадій Петрович...

II

Чи Тереза вмощується спати, чи встає, — завжди бачить перед вікном золотаву колону сосни. Уранці й увечері стовбур її набирає червонястих відтінків, наче жевріє, удень — це щире золото, а в місячні ночі — почорнене срібло. Буває, Тереза годинами дивиться на сосну, хоч у палаті в неї стоїть кольоровий телевізор. Дивлячись на дерево, можна думати й думати про своє, а часу в неї хоч відбавляй. То в перші дні її таки добре помучили всякими аналізами. Особливо старались цитологи й магнітологи, визначаючи, як вони казали, "параметри складного світу, яким є людський організм". Потім Геннадій Петрович з асистентами зняв лігатури, обробив рану якимось липким розчином, натикав тонюсіньких срібних волосків і прибинтував масивний браслет. Різнобарвні провідники від того браслета тягнуться до нікельованої етажерки, на якій змонтовано чутливу нейроелектронну систему. Спочатку Терезі трохи пекло, а коли апаратуру настроїли, відчула наче ніжні доторки, лоскіт. Невдовзі звикла, перестала навіть помічати бджолине гудіння трансформатора.

— Ну, от побачимо... — сказав тоді Геннадій Петрович, поглядаючи на стрічку, що виповзала із самописця. — Біопотенціали зростають... Нервові волокна реагують на посилення магнітного поля,.. Так... Так...

— А чого ви хвилюєтесь? — спитала Тереза. — Це небезпечно?

Професор вибачливо усміхнувся:

— Ні, абсолютно ніякої небезпеки. Але...

— Що "але"?

— Ви — перша, розумієте? Перша!

— Не розумію.

— Досі ми експериментували з морськими свинками, а тепер...

— Ага, второпала, я замінюю... морську свинку. Професор хмикнув, поглядаючи на екран осцилографа.

Потім, ледь усміхаючись, сказав:

— Вважайте, як хочете, люба, головне — ви перша, Я сподіваюсь: ми проженемо ваше страждання, хоча й не з такою швидкістю, з якою воно налетіло. Так що наберіться терпіння.

Ну що ж, вона терпітиме. Та, власне, іншої альтернативи й немає. А руйнується завжди швидше, ніж будується, тим паче — жива тканина.

Тереза, напівлежачи в ліжку, дивиться на позолочений сонцем стовбур сосни і намагається втихомирити, підпорядкувати своїй волі власні думки. Зрештою невже це так важко— керувати собою? Треба чесно визнати: важко. Про що б не починала думати — чи то музика, чи архітектура, чи нервова система, чи навіть сам процес мислення, — а перед внутрішнім зором спливає його образ. Діма... Діма... І враз Тереза відчула страх. Ну, ясно ж — вона боїться його втратити. А які, власне, підстави? Чим це викликано? Наче ніяких видимих причин, проте вона це знає. Те знання виринає з глибини єства, хоч вона й намагається не помічати, ігнорувати його.

Діма відвідав її тут... один раз. Жартував, обнімав за плечі, втішав. Усе наче так, як завжди, —усмішка, приязна іронія. Але водночас і щось не так.

Тереза насуплюється, перебирає в пам’яті жести, слова, інтонації. Нічого конкретного виділити не вдається, так, загальне враження. Хоча... щось у погляді. Справді. Очі, ну, звичайно ж, очі. Вони були якісь

не такі, щось у них зникло, погасло. Може, якогось одного промінчика бракувало, а її чутлива душа вловила, зафіксувала.

Ну, припустимо, що він був трішечки не такий, то й що з цього? Хіба він не переживає її катастрофи? Отже, все гаразд, все нормально. І навпаки — було б дивно, якби він поводився так, ніби нічого й не сталося. Але ж він саме так і намагався поводитись — ось у чому фальш! А може, просто не знає, як тут зарадити? Е, не треба хитрувати з собою... Золота колона сосни тьмяніє — значить, сонце опустилося за обрій. Тереза часто милувалася заходом сонця разом з Дімою... А коли вони ще побачать це красиве видовище? Зайшов Геннадій Петрович. Він завжди заходить попрощатись перед від'їздом додому.

— Ну, як настрій? Про що це ви так замислились?

Тереза відірвала погляд від сосни.

— Думаю про красу. Он сосна...

Молодий учений з подивом зиркнув у вікно.

— Гм... А я й не помічав. Хоч і мені корисно переключати увагу.

Кілька секунд він дивився на сосну, потім швидко підійшов до апаратури, забубонів:

— Так, так... Усе йде нормально.

Обернувшись до дівчини, вловив її байдужий погляд, збентежився:

— Що з вами, Терезо?

— Нічого. — Квола посмішка ворухнула їй губи. — Ви ж самі кажете, все нормально.

— Е... так не можна. — Геннадій Петрович зняв халат, кинув його на спинку стільця й сів. — Бачу, нам треба поговорити.

Тереза поправила ковдру на ногах, знову невесело посміхнулась:

— Психотерапія?

— Так. Зрозумійте, що життєдіяльність організму — це не тільки біохімічні реакції, а й настрій, так, так, настрій.

"Життєдіяльність організму... — подумки повторила дівчина. — Чи він коли-небудь закохувався?"

А Геннадій Петрович, дивлячись їй в обличчя, продовжував:

— Дуже добре сказав колись Спіноза: "Якщо ви хочете, щоб життя усміхалось вам, подаруйте йому спочатку свій хороший настрій".

— Треба його мати...

— Авжеж, треба. Що, гадаєте, отой високий з вусиками покинув?

— Мабуть, що так, — спаленіла Тереза. — Нащо йому каліка?

— Ну, знаєте... Що ж то за любов!

Геннадій Петрович, завжди такий стриманий, скупий на слова, несподівано розговорився, Плин його думок непомітно підхопив Терезу, вона спочатку тільки похитувала головою, а далі встряла в розмову, почала захищати... свого нареченого. Але Геннадій Петрович зумів так

повернути дискусію, що Тереза подивилась на свої стосунки з Дімою ніби збоку, стороннім оком. І багато що їй відкрилося, постало в іншому світлі, хоч вона й не сказала про це.

Вже зовсім стемніло, коли професор зібрався йти.

— А щодо вашої травми, Терезо, — сказав на прощання, — то калікою ви не будете, можу запевнити.

— Біоелектронний протез...

Геннадій Петрович заперечно похитав головою.

— Ні, Терезо. Я ж казав — ви перша, зрозуміли? Біоелектронні протези передпліччя — це для нас не новина. Ви перша людина, якій ми відрощуємо, розумієте, відрощуємо кисть!

Розширеними очима дівчина поглянула на професора, і в тому погляді сяйнуло і здивування, і захоплення, і ще щось таке, що й словами важко передати. Затріпотіли вії, дівчина уткнулась в подушку й заплакала. Геннадій Петрович узяв свого халата й тихенько вийшов.

Біля дверей мало не зіткнувся з високим юнаком, ковзнув поглядом по худорлявому обличчю і покрокував до виходу. Міг би заборонити такі пізні відвідини, але не заборонив. Може, цей молодик несе злагоду, і Тереза буде радісна й щаслива.

Діма стукнув дверима, але Тереза не підвела голови.

— Ого! Він тебе доводить до плачу, цей професор. Що тут між вами було?

Тереза трохи підвелася, підібгала під пахву подушку. її погляд був такий пильний, що Діма не витримав і одвів очі вбік.

— По-перше, треба вітатися, — заговорила Тереза, — особливо коли так довго не бачились...

— Ну от, починаєш... Я до неї мов на крилах... Знаєш, наша "летюча бригада" — по всій республіці...

Діма говорив швидко, але слова, хоч і були красиві, не доходили до серця дівчини. Він виправдовувався:

— Термінове відрядження, а там схопив ангіну... Висока температура...

Тереза слухала байдуже. Чим більше він говорив, тим більше вона впевнювалась, що побоювання її були не даремні. А його перебільшена цікавість до наслідків лікування здалася просто фальшивою.

— Професор каже: все йде добре.

— Я бачу — він справді піклується про тебе... не шкодуючи часу. Кажуть, він старий парубок?

Це вже було занадто. В Терези підскочили брови:

— Ти це... серйозно?

— А що? — Діма розтягнув губи в цинічній посмішці. — Хіба не буває...

— Якщо так, то нам ні про що більше говорити. — Тереза показала на двері. — Вихід там!

Діма наче ждав цього — стенув плечима, щось буркнув і поспіхом вийшов. Тереза поривалася встати, але стрималась, поклала голову на подушку й підперла поглядом білу стелю. Думки летіли врізнобіч, і важко було зібрати їх в одне русло. Це ще тяжча аварія... Але т.ут уже не випадок... І вчені безсилі допомогти. Жива тканина регенерує, а кохання — ні. Що ж, може, це й краще. Розрив — так розрив. Назавжди. А то почав хитрувати... Блазень!

Защеміло на душі, але водночас і полегшало, ніби тягар спав з плечей. І перед очима прослався довгий шлях...

III. — Товариші, минуло трохи більше року, коли ми почали свій перший експеримент по регенерації верхньої кінцівки людини, точніше — кисті... Тепер я радий повідомити, що цей експеримент успішно завершено.

Тереза дивиться на екран і усміхається. Ну, й Геннадій Петрович, от уже добирає вислови: "верхня кінцівка"! Поглянула на свою праву руку, поворушила пальцями, стиснула в кулак, знову розправила. Відросла... кінцівка! А був же обрубок...

Геннадій Петрович доповідає науковій конференції різні аспекти процесу, демонструє графіки, знімки. У відповідь на якусь репліку зачитує історію хвороби, заведену в хірургічному відділенні клініки, де було зроблено операцію.

Більше року... Як швидко пролетів час! А це ж відтинок її життя, її муки. Спочатку Тереза не вірила, що кисть відросте, а згодом... сталося таке, ідо важко й згадувати. Кисть відросла, але яка? Рожева долонька, пальчики-як у малої дитини. Тереза гірко плакала, але Геннадій Петрович не втрачав надії. "Що, крім фізіології, радикально впливає на людський організм? —запитував і сам же відповідав: — Праця, фізична праця!"

Тижнями, місяцями Тереза місила глину, ліпила статуї, розламувала їх на шматки, зволожувала й знову товкла своїм дитячим кулачком — аж чоло їй зрошував піт. І тепер обидві руки зрівнялися.

Простягла їх перед себе, стулила пальці — однаковісінькі!

А Геннадій Петрович розглядає процес регенерації з погляду гістології, далі переходить до явищ іннервації, ролі біофармакохімічних стимуляторів.

Тереза слухає й не слухає — хвилюється. Ніби відчуваючи те хвилювання, Геннадій Петрович час від часу поглядає на неї з екрана. Зрештою каже:

— А тепер запросимо до залу нашу піддослідну...

Краска сорому заливає їй лице. Не слухаючи кінця фрази, Тереза виходить з кімнати, в якій прожила важкий і радісний рік, і прямує світлим коридором до конференц-залу. Сповнена життєвої сили, з веселим блиском в очах, вона ніби не йде, а лине, втративши вагомість.

Зал зустрів її оплесками. Усі попідводились, сотні очей дивились на неї, як на якесь чудо. А вона зніяковіло простягла до них руки і так стояла, як маленька дитина. Сліпуче засвітилися юпітери, і їй стало жарко, обличчя розчервонілося. Застрекотіли кінокамери.

Тереза не опускала рук, аж доки до неї не підійшов якийсь горбоносий чоловік. Де вона його бачила? А...

— Так, я оперував... —Чоловік підняв угору праву Те-резину руку. — Цю кисть довелось ампутувати. А зараз не бачу й сліду...

Терезу оточив гамірливий гурт, кожен хотів на власні очі побачити її праву руку. Дівчині хотілося плакати й сміятися. Раптом вона застигла,

скам’яніла: до неї проштовхувався... Діма. Це, значить, його "летюча бригада" знімає конференцію. Ось вона вже бачить його запобігливий, винуватий погляд, роблену посмішку.

— Невже й справді твоя рука...

— Хочеш упевнитись?

Тереза несподівано розмахнулася й сильно вдарила його по щоці. Ляпас пролунав на весь зал. Діма зашився в гурт, а хтось весело вигукнув:

— Рука функціонує!..

Наблизився Геннадій Петрович. Стримуючи посмішку, сказав на вухо:

— Це не зовсім пасує до наукової конференції, але... цікаві кадри.

— Якщо він їх не виріже, — відповіла Тереза, все ще важко дихаючи.

— ...А пам’ятаєш, як ти сказала мені про сосну? — говорив Геннадій Петрович, ідучи з Терезою осіннім парком. — Ти відкрила мені красу. Тоді я вперше помітив, яка ти гарна...

— Піддослідна...

Вони ззирнулися й пирхнули зо сміху.